

Endymio

opera na barokní libreto z kroměřížského zámku

Ensemble Damian

Libreto:

P. David a S. Joanne Baptista
(občanským jménem Jan Kopecký)

Kostýmy a scéna:
Vendula Johnová

Hudba, nastudování a režie:
Tomáš Hanzlík

Příběh opery

1. scéna

Bůh lásky Amor přichází do zahrady s trůnem, kde se bohyně lovu, Apollónova sestra Diana, schází se svou družinou. Diana odmítá lásku a veškerý čas věnuje pouze lovu divoké zvěře. Amor se cítí zahanben její cudností a uvažuje o pomstě za příkoří, které mu Diana způsobuje krutým pronásledováním zamilovaných. Ukryje se za stromem, aby mohl vyslechnout rozmluvu právě přicházející Dianiny družiny.

2. scéna

Diana vyjadřuje důvěru svým nymfám a pastýřům, kteří mají ušlechtilá srdce nezatížená Amorovou vášní. Aby však předešla nezdravé nákaze, stvrdí svůj požadavek jako zákon, podle nějž přijde každý, kdo oslaví Amorovy schopnosti, o život. Na tento zákon postupně přísahá Thyrsus, Aurilla i Dianin nejvěrnější služebník – lesní bůh Sylvánus. Amor tyto přísahy chápe jako výzvu k boji.

3. scéna

Do opuštěného stinného lesního zákoutí si přichází odpočinout krásný mladík Endymio se svým psem Dorindou. Endymio se vyznává ze své lásky k Dorindě, je však napaden bohem spánku Morfeem a usíná. Krátce na to přichází Diana sledovaná skrytým Amorem. Ve chvíli, kdy její pohled spočine na krásné Endymionově tváři, je zasažena Amoroým šípem. Zděšena neznámým a palčivým pocitem utíká z místa osudného setkání.

4. scéna

O chvíli později přichází Sylvánus. Potichu přistupuje k Endymionovi, aby zjistil, co by se dalo spícímu lovcvi ukrást. Zaujme ho zlatý Dorindin obojek. Ve chvíli, kdy ho odepne, zmizí Dorinda v hustém lesním porostu. Endymio procitá pomalu, a tak se Sylvánus stihne ukrýt ve křoví. Endymio volá svého miláčka, avšak Dorinda se k němu nevrací. S myšlenkou na nejhorší jí běží hledat lesem. Sylvánus si pochvaluje dobře provedenou loupež – nebude nikdy viněn z krádeže obojku, protože se Endymio strachuje pouze o svého psa.

5. scéna

Na lesní stezce potkává Thyrsus Aurillu, která mříš s náručí lučních květů ke studánce, aby si podle jejího zrcadlení zkrášlila hlavu a hrud. Rozhovor sleduje z úkrytu Amor, který zasažne šípem tentokrát Thyrsa. Thyrsova pozornost se ve chvílce obrací od květů k Aurillině tváři. Na jeho obdiv však Aurilla reaguje zděšeně připomínkou Dianina zákona, podle nějž tak Thyrsus riskuje život. Zdrčený Thyrsus prchá lesem před vlastním citem.

6. scéna

Osamělá Aurilla vyjadřuje obavy a nejistotu, protože nyní může každý ztratit život pro jeden jediný pohled. Na scéně se objevuje ustaraný Endymio. V okamžiku, kdy se na Aurillu obrátí s otázkou, zda neviděla jeho Dorindu, je Aurilla zasažena Amorovou střelou. Její „ne“ je odpovědí na otázku i výrazem zděšení nad bolestným poznáním lásky. Jejich společný žalozpěv nad bezvychodnou situací končí Aurilliným rozloučením. Věřt, že její cit snad ochabne ve chvíli, kdy krásný mladík nebude v dohledu.

7. scéna

Na stejném místě potkává Endymiona zamilovaná Diana. Nabízí mu výjimku ze svého zákona, ale Endymio odmítá jakýkoliv cit a pouze jí zopakuje zákon, podle kterého ztratí život každý zamilovaný. Rozzuřená bohyně posílá nechápajícího Endymiona pryč.

8. scéna

Amor na palouku oslavuje své schopnosti. Při samolibém prozpěvování je však chycen Sylvánem do sítě na ptáky. Sylvánus tuší vzácnost svého úlovku, jelikož je však jeho srdce prosto jakéhokoliv citu, nakládá s obdivuhodným okřídlenцем nemilosrdně.

9. scéna

Aurilla zjišťuje, že bez přítomnosti milovaného Endymiona je láska ještě nesnesitelnější. Na její volání odpoví z úkrytu Diana. Bláhová Aurilla se jí v domnění, že mluví s Endymionem, vyzná ze svého citu. Dianin hněv, živený navíc žárlivostí, je krutý. Bůh lásky

je v zajetí, a tak Aurillu nic nezachrání před Dianiným trestem – proměnou ve strom.

10. scéna

Nešťastný Thyrsus vyčte Dianě nesmyslnost jejího zákona. Diana mu vyhrožuje smrtí, ale Thyrsus se dobrovolně přiznává a přijímá trest. Nepřičetná Diana ho promění v břečtan, který obtočí ve strom proměněnou Aurillu.

11. scéna

Endymio zapuzený bohyní a zničený ztrátou milované Dorindy volá Morfea a žádá ho o věčný spánek. Jedině věčný sen mu umožní šťastné shledání. Endymiona pohltí noc a Diana zůstává uprostřed lesa bez přátel i nepřátel sama.

12. scéna

Sylvánus přivádí svázaného Amora, Diana však skládá zbraně. Každý teď již může milovat. Amor je vypuštěn na svobodu.

Poznámka autora

V roce 1727 se v kroměřížském zámku uskutečnilo představení opery Endymio na latinský text piaristy P. Davida a s. Joanne Baptista – Jana Kopeckého (1696–1758), který byl s největší pravděpodobností i autorem dnes již ztracené hudby. Kopecký přebásnil do latiny 30 let staré italské libreto zpracovávající antický mýtus o sličném mladíkovi, který upadl do věčného spánku, což mu zajistilo mimo jiné také věčné mládí. A tak byla umělci postava Endymiona chápána jako symbol nadčasové krásy.

Původní Kopeckého libreto jsem pro nové uvedení podstatně zkrátil. Třihodinová opera se tak zkoncentrovala do zhruba hodinové jednoaktovky. Většina nádherných Kopeckého veršů zůstává tedy i nadále skryta v kroměřížském archivu. Dalším podstatným zásahem do libreta byl převzetí závazků svého předchůdce Karla Lotrinského na straně druhé přispěli k neuspořádaným vztahům mezi kapitulou a biskupem v době zastávání úřadu (roku 1712 získal navíc kardinálskou hodnost). Vzájemnou nevraživost pak zvláště vystupňoval Schrattenbachův dlouhý pobyt mimo svěřenou diecézi. Kardinál si zjevně nedělal těžkou hlavu se zachováváním rezidence (jakkoli zdůrazňovaném závěry tridentského koncilu) a tři roky po svém zvolení biskupem odjel jako zvláštní vyslanec u papežské stolice do Říma. Neopomněl s sebou vzít veškeré stříbrné náčiní, které ještě v Kroměříži zbylo a takto vybaven se vrhl do víru vpravdě nákladného života v italské metropoli financovaného z biskupských příjmů. Potrpěl si na okázalá gesta – pořádal hostiny, dotoval fond pro zchudlé šlechtičny, chodil na lov, vynaložil značnou sumu peněz na koupi kočáru (jenž mu vzápětí ukradli) a ve volných chvílích navštěvoval koncerty pořádané v domě kardinála Sacripantiho.

Vřelý vztah k hudbě získal Schrattenbach již v době svého kanonikátu v Salzburgu a roku 1719 se mu naskytl vhodná příležitost svou zálibu prohloubit. Byl totiž ustanoven místokrálem v Neapoli s hodností generálního kapitána neapolského království. V paláci, v němž sídlil, pořádal koncerty a divadelní představení, ve městě působily dvě opery a čtyři konzervatoře. V dochovaných pramenech je kardinálovi vytýkáno, že je lenivý, rád pije a spousta času tráví u koní, v opeře či u svého lékaře (trpěl záchvaty podagry). Po smrti papeže Klementa XI. byl kardinál z Neapole odvolán a roku 1722 se s početným italským doprovodem vrátil ke svým „ovečkám“ na Moravu, do svého sídla v Kroměříži.

Kroměřížský seminář získal za dobu své existence mimořádné postavení mezi ostatními moravskými zpěváckými semináři, o čemž mimo jiné svědčí zájem některých šlechticů o poskytnutí hudebního vzdělání chlapcům ze svého panství (náklady spojené se studiem nesli v těchto případech sami hudebnílovní feudálové). Seminář se stal útočištěm pro studenty bez sociálního zabezpečení, kteří místo úhrady za pobyt nabízeli své hráčské a zpěvácké dovednosti při bohoslužbách respektive při vystoupeních biskupské kapely.

Otázkou zůstával exaltovaný vztah Endymiona k Dorindě. V době vzniku libreta, stejně jako dnes, nemůžeme tento zdánlivě skandální milenecký vztah brát doslova. Dorindu je v duchu barokních alegorií nutné chápat jako symbol dětství nebo mládí, které jednu každému uteče a už se nevrátí. Endymio nechce poznat lásku a podstoupit riziko bolestného mileneckého vztahu, raději volí věčný sen, ve kterém může zůstat se svým psíkem. Tato verze je pro mne naplněním původního podobenství o krásě, kterou nezničí čas.

Při novém zhudebnění jsem se nechal inspirovat atmosférou a duchem hudebního života v piaristických seminářích v 17. a 18. století. Po několikaletém hledání a rekonstruování tvorby piaristických skladatelů jsem se rozhodl použít některé jejich hudební myšlenky. Téma Dianina zákona je převzato ze Mše P. Adalberta Pelikána (1643–1700). Výrazná harmonická kadence s původním textem „miserere nobis“ je použita vždy při vyřčení zákona „Perdit vitam quisqius Amoris partes agit“, ale také v graciózních variacích milostné scény Thyrsa a Aurilly. Pro téma Amora v 1. scéně jsem použil dvoutaktový začátek žalmu Crediti P. Davida Kopeckého. Amorovo téma ale nabude hned v dalších scénách vlastní podoby nezávislé na konkrétním historickém vzoru. V poslední scéně se Amorovo téma a téma Dianina zákona prolne. Dalším použitým hudebním materiálem je Salve Regina in G od P. Sebalda Hausnera (1725–1793). Jeho minimalistická struktura je mnohonásobně repetována a tvoří harmonický podklad druhé scény. Z torza této hudby je vystavěna i Sylvánova zlodějská árie 4. scény, i jeho lovecký zpěv v 8. scéně. V mollové verzi je stejné hudby použito v nářku Aurilly a Endymia 6. scény. Po převedení do moll se navíc ukázala v prvních taktech totožnost s Haydnovým didaktickým pětihlasým kánonem. I ten se tu tedy jako odkaz ke školnímu prostředí objeví. Téma Endymiona je volně inspirováno již zmíněným žalmem Crediti P. Davida a Ave maris stella P. Carola Flodera (1738–1773). V Endymionově závěrečné árii se vedle jeho tématu ve „smrtné“ tónině f moll objevuje i ostináto sestupného tetrachordu jako tradiční barokní lamento bas. Rovněž při vytváření melodických linií jsem používal obecné barokní rétorické figury.

Od historické inscenační podoby, ve které zpívali i ženské role chlapci, jsem upustil. Pouze postavu Endymiona jsem obsadil mužským altem, kterým odkazuji k androgynnímu světu kastrátů.

–Tomáš Hanzlík

Historické pozadí

„... a nechoval v hlavě nic než hudbu, opery, zpěváky, komedie, denní hostiny a cizí lidi kolem sebe...“ –o Schrattenbachovi jeho nástupce J. A. Lichtenstein

V roce 1688 zřídil olomoucký biskup Karel z Lichtensteina nadaci zpěváckého semináře při piaristické koleji v Kroměříži pro 12 chudých chlapců, u nichž byly předpoklady naučit se vokální a instrumentální hudbě. Kromě bohulibých pohnutek vedla biskupa k tomuto kroku i snaha zvýšit uměleckou úroveň kůru v kostele sv. Mořice, potažmo odborná příprava a výchova potencionálních adeptů pro účinkování v biskupově zámecké kapele. Zcela nezpochybnitelný význam semináře v kontextu vývoje dramatické a hudební tvorby spočívá v uvádění prvních kroměřížských oper a oratorií v době, kdy úřad biskupa zastával hrabě Wolfgang Hannibal Schrattenbach.

Právo nosit biskupskou mitru se olomouckému kanovníkovi a děkanovi salcburské kapituly dostalo po dramatickém průběhu voleb (jež se neobešly bez tradičního intrikaření) v roce 1711. Nejednoznačná podpora olomoucké kapituly na straně jedné a Schrattenbachem lehkomyslně daný slib převzetí závazků svého předchůdce Karla Lotrinského na straně druhé přispěli k neuspořádaným vztahům mezi kapitulou a biskupem v době zastávání úřadu (roku 1712 získal navíc kardinálskou hodnost). Vzájemnou nevraživost pak zvláště vystupňoval Schrattenbachův dlouhý pobyt mimo svěřenou diecézi. Kardinál si zjevně nedělal těžkou hlavu se zachováváním rezidence (jakkoli zdůrazňovaném závěry tridentského koncilu) a tři roky po svém zvolení biskupem odjel jako zvláštní vyslanec u papežské stolice do Říma. Neopomněl s sebou vzít veškeré stříbrné náčiní, které ještě v Kroměříži zbylo a takto vybaven se vrhl do víru vpravdě nákladného života v italské metropoli financovaného z biskupských příjmů. Potrpěl si na okázalá gesta – pořádal hostiny, dotoval fond pro zchudlé šlechtičny, chodil na lov, vynaložil značnou sumu peněz na koupi kočáru (jenž mu vzápětí ukradli) a ve volných chvílích navštěvoval koncerty pořádané v domě kardinála Sacripantiho.

Vřelý vztah k hudbě získal Schrattenbach již v době svého kanonikátu v Salzburgu a roku 1719 se mu naskytl vhodná příležitost svou zálibu prohloubit. Byl totiž ustanoven místokrálem v Neapoli s hodností generálního kapitána neapolského království. V paláci, v němž sídlil, pořádal koncerty a divadelní představení, ve městě působily dvě opery a čtyři konzervatoře. V dochovaných pramenech je kardinálovi vytýkáno, že je lenivý, rád pije a spousta času tráví u koní, v opeře či u svého lékaře (trpěl záchvaty podagry). Po smrti papeže Klementa XI. byl kardinál z Neapole odvolán a roku 1722 se s početným italským doprovodem vrátil ke svým „ovečkám“ na Moravu, do svého sídla v Kroměříži.

Kroměřížský seminář získal za dobu své existence mimořádné postavení mezi ostatními moravskými zpěváckými semináři, o čemž mimo jiné svědčí zájem některých šlechticů o poskytnutí hudebního vzdělání chlapcům ze svého panství (náklady spojené se studiem nesli v těchto případech sami hudebnílovní feudálové). Seminář se stal útočištěm pro studenty bez sociálního zabezpečení, kteří místo úhrady za pobyt nabízeli své hráčské a zpěvácké dovednosti při bohoslužbách respektive při vystoupeních biskupské kapely.

Na počátku 18. století nebyla opera na Moravě zcela neznámým pojmem, jelikož trend masového přejímání módních hudebních děl italské proveniencie zasáhl i české země. Z Itálie sem přicházeli hudebníci, kteří přijímali angažmá u aristokratických mecenášů, kulturní nabídku zpestřovaly italské kočovné operní společnosti a k vzájemnému ovlivňování docházelo i mezi příslušníky církevních řádů. Také Schrattenbach si z italského působiště přivedl řadu hudebníků.

Jedinečnou příležitostí pro uvádění oper se staly kardinálovy narozeniny (12.9.) a jmeniny (31.10.). Tak i premiéra latinské opery ENDYMIO byla součástí oslav Schrattenbachových narozenin v září roku 1727. Autorem hudby i textu byl s vysokou pravděpodobností P. David a s. Joanne Baptista (vl. jménem Jan Kopecký, 1696–1758), jenž působil od roku 1723 v Kroměříži ve funkci regenta semináře. Kopeckého libreto je vlastně volným překladem italského originálu „Endimione“ (vyd. 1692) Francesca de Lemene (1634-1704), člena skupiny básníků Arcadie, kteří si kladli mimo jiné za cíl rehabilitaci antických zdrojů a italské renesance. Arcadie se vyvinula z družiny učenců a poetů, které kolem sebe v Římě shromáždila Kristina Švédská.

Dochované prameny poukazují na skutečnost, že opera byla plně v kompetenci semináře (za pomoci jediného Itala, který zpíval bas), což svědčí o tom, že se jeho fundatistům dostalo hudebního vzdělání na vynikající úrovni. Šlechtici přítomní produkci byli prý operou tak nadšeni, že nemohli uvěřit v regentovo autorství. Papežský nuncius Paulucci (tedy jistě světa znalý muž) měl prý při její repríze prohlásit, že latinskou operu slyšel poprvé v životě a že zdejší chlapci-zpěváci dokáží totéž, co v Itálii zkusení pěvci.

Chvála představení popudila Italy u dvora a ředitel hudby Abbato Leporati se nechal slyšet, že latinské opery nemají valnou cenu a po hudební stránce jsou pouhou slátaninou. Vztahy mezi italskými hudebníky a piaristickou kolejí se tak zhoršily, když obě strany udržovala v napětí vzájemná rivalita a žárlivost na hudební úspěchy druhého.

Vzhledem k tomu, že neshody pokračovaly i po uvedení další Kopeckého latinské opery YTA INNOCENS a provinciálovi řádu docházely do Mikulova nové stížnosti na kolej i seminář, byl Kopecký, na vrcholu tvůrčích sil, z Kroměříže přeložen. Je dokonce možné, že změna místa, spojená s výrazným zhoršením podmínek pro realizaci vlastních uměleckých aktivit, měla za následek konec jeho operním pokusům, přestože byl v roce 1737 oproti zvyklostem opět ustanoven regentem semináře v Kroměříži a toto místo zastával až do své smrti v roce 1758.

–Kamil Harvánek

*O quam pulchrae alae!
Modo illas cultro separabo,
Faeminis flabellum parabo.*

~

*Ó, jak krásná křídla!
Hnedle je nožem oddělím
a ženám vějíř vyrobím.*

Endymio

opera a 7

Del Tomáš Hanzlík

Pour Monsieur François Sinagra

Endymio

Libretto

SCENA I.

Viridarium cum Throno Dianae.

Amor Solus.

En optata nobis horam,
Dum longaevae viae moram
Felici claudimus termino.
Istud est Cariae Regnum,
Hoc Latini territorium,
Hic sedem, Cynthia locavit pudica;
Sed heu me! Cynthia mihi inimica,
Haec ut amorem possit fugere,
Feras bellicas mavult pellere.
Hic superbit, hic me spernit,
Studet audax offendere.
Quid agam? Vae tibi Dea!
Ne arguar incuriae,
Vindex ero injuriae.
Adverto, haec est Dianae Regia;
Haec chara ferae Deae Patria;
Hoc sylvestri sedes tribunalii!
Quo tam aequali, quam inaequali
Leges, Jura, dictat feralia;
Haec cunctis praefigit cordibus
Tum Nymphis, tum Venatoribus.
Ecce jam venit, Secretos petam locos,
Verba Vigil Scrutabor,
Quid quid dicet rimabor.
Istud est Cariae Regnum,
Hoc Latini territorium,
Hic sedem, Cynthia locavit pudica;
Sed heu me! Cynthia mihi inimica,

SCENA II.

Diana suo in Tribunali, Thyrsus, Aurilla, Sylvanus, Amor ex parte.

Diana
O beatae Latini frondes!
O amatae mihi aedes!
Nymphae, chari Pastores,
Ornamentum meae deliciae,
Nostrae summa causa laetitiae.
Non ignoro: corde estis Generoso
Nulli affectu Amoris oneroso.
Sed, ut omnis tam feram vitet pestem,
Statutum promulgo legem cunctis testem.
Audite! audite!
Perdit vitam, quisquis Amoris partes agit:
Perdit vitam.

Amor

Legem barbaram, legem infidam,
Generoso ego corde findam.
Expriere Diana!

Diana

Quid ad haec Thyrse?

Thyrsus

Ego impium fugiam,
Licet ferat tergo alas,
In pedibus ego geram illas.

Amor

Prompto discemus experimento
Num Thyrsus magno cedit Amori.

Diana

Quid tu Aurilla?

Aurilla

Ut primum nostrum subibit aspectum
His verbis illi dabo respectum:
Veni Amor! te provoco,
Evibra sagittas in cor,
Nullus mihi erit pavor.
Sum & ego arcu armata,
Sagittis bene onerata.

Amor

Expecto Aurillam;
Sagittis cor venabor ipsius,
Ubi vultum videbo illius.

Sylvanus

Ego meum fero arbitrium,
Juro per Stygis Cerberum,
Si tuam quandoque legem non servabo,
Ut Actaeonem me in Cervum transmutato.

SCENA III.

Endymio cum sagitta fracta, canis albus cum aureo monili

Endymio

Nos o mea Dorinda! ibi subsystemus,
Hac in umbra fessi labore quiescemus.
Heu me! sum lassus! ut fracta prora
Sed tu tam recens es, ut Aurora
Nec trahis Spiritum,
Nec oris halitum.
O quam mihi chara es!
Quam meo cordi places,
Heu me! sum lassus! ut fracta prora
Sed tu tam recens es, ut Aurora
Sed sentio! somnus ludit, me illudit
Membra sopore levabo,
Mentis quietem captabo,
Dulcis Aura susurrando
Inter flores, inter frondes,
Me ad somnum stimulat.
Ista unda murmurando
Inter molles laetas frondes
Somnum somno cumulat.
Amor, Diana, Endymio dormit

Amor

Cynthia huc pedes movet!
Adest oportuna, mihi pro fortuna
Hic nostra sentiet arma.
Non quidem arcu sagittam vibrabo,
Sed manu telum fortiori librabo.
Intimas feriam pectoris medullas
Sic, ut paenas luat plenas doloris,
Praeda fiat sui hostis Amoris.
Aspiciť Endymionem; vibrat sagittas Amor

Diana

O! pulchra visu forma!

Amor

Quam pulchra ictus norma!

Diana

Mira res! ex tam pulchro aspectu
Plenis adverto cordis medullis,
Hic resultare affectum mixtum dolore
Hic tripudia Lethali cum sudore.

Amor

Hos duos inter Sodales
In pace tranquilla, si potes, dege,
Nova Amorem feri, si placet, lege.

SCENA IV.

Sylvanus, Endymio ex somno surgit.

Sylvanus

In furto est opus dolo
Toto Universi solo,
Qui prudenter est furatus,
Ut fur nunquam est culpatus.

Endymio

Adverto: Dormivi multum.
Sed, ubi est mea canicula?
Heu mihi! Dorinda! te te Dorinda!
Proh! non venit Dorinda!
Actum est, aut jam perdita,
Vel latet bene condita.

Sylvanus

Furtum habet multos modos,
Qui lictorum cavent nodos
Linguam, pennam, jocos, laudes;
Plures sunt, quam putas, fraudes.

SCENA V.

Viridarium cum fonte in Prospectu. Thyrsus, Aurilla cum floribus, Amor.

Thyrsus

Unde nobis Aurilla?

Aurilla

E pratis.

Thyrsus

Quo te pedes?

Aurilla

Fontem peto.

Thyrsus

Tuam istae charae undae
Stimme debent levare?
An vero caput lavare?

Aurilla

Collectos in unum fero flores!
Cito ad fontem advolo,

3. SCÉNA

Endymio se zlomeným šípem, bílý pes se zlatým obojkem

Endymio

Tady zůstaneme, má Dorindo!
Znaveni odpočineme si od námahy v tomto stínu.
Běda, jsem nemohoucí jak roztrfštěná loď!
Ty však jsi svěží jako Jitřenka,
nejsi vůbec
udýchará.
Ó jak jsi mi milá,
Quam meo cordi places.
Běda, jsem nemohoucí jak roztrfštěná loď!
Ty však jsi svěží jako Jitřenka,
Cítím však, že sen si zahrává a žertuje se mnou.
Spánkem ulevím údům,
vnesu do mysli klid.
Sladký vánek švehlením
mezi květy, mezi listy,
pobízí mne k spánku.
Pramen vody šuměním svým
mezi měkkým, bujným listím,
naplňuje spánek sněním.
Amor, Diana, Endymio spí

Amor

Cyntanka sem míří kroky!
Přichází právě vhod přímo mně do rány,
nyní pozná mé zbraně.
Nevypustím však střelu z luku,
nýbrž vlastní rukou rázněji hodím šíp.
Zasáhnu nejhlubší nitro srdce tak,
že vytrpí náležitý trest za urážky.
Ať se nepřítel Amora stane jeho kořistí!
Spatřť Endymiona; Amor hází šípy

Diana

Ó jak krásný vzhled!

Amor

Jak skvěle provedený zásah!

Diana

Podivná věc! Z tak nádherného pohledu
obracím mysl k srdci plnému citu,
kde se vašeň a bolest vrhají
se smrtelným potem do válečného tance.

Amor

Mezi těmi dvěma společníky
žij v tichém klidu, dokážeš-li to,
chceš-li, zvol díe nového zákona lásku.

4. SCÉNA

Sylvanus, Endymio se probouzí ze spánku

Sylvanus

Při krádeži je třeba důvtipu,
ať jsi kdekoliv na světě.
Ten, kdo provedl lup mazaně,
jako zloděj nebyl nikdy potrestán.

Endymio

Zdá se, že jsem dlouho spal.
Ale kde je můj pejsek?
Běda mi! Dorindo! Dorindo!
Ach, Dorinda nepřichází!
Jisté je již zahubena
nebo se někde potajř schovává.

Sylvanus

Krádež mívá mnoho podob,
které se vyvarují liktorských pout
– výmluvnost, pero, čtveráctví, pochvaly.
Podvádí se častěji než myslíš.

5. SCÉNA

Zahrada se studánkou ve výhledu Thyrsus, Aurilla s květinami, Amor

Thyrsus

Odkud jdeš Aurillo?

Aurilla

Z louky.

Thyrsus

A kam máš namířeno?

Aurilla

Ke studánce.

Thyrsus

Ta příjemná voda
má uhasit tvou žízeň?
Nebo si snad chceš umývat hlavu?

Aurilla

Nesu věnec z květin.
Pospíchám ke studánce,

Ab hoc consilium volo,
Pectusne, an caput
Hos melius flores geret.

Amor

Haec sagitta Thyrsum tangat,
Primum cordi vulnus figat,
Haec sit secunda vindicta,
Quae Diis manet relicta.

Thyrsus

Aurilla! quam es pulchra!

Aurilla

Ego pulchra?

Thyrsus

Tu Aurilla.
Non credis mihi?
Ito! pete fontem,
Tuam cerne frontem.

Aurilla

O Thyrse! Thyrse!
Tune amaram aspiras sortem,
Seu vis diram tibi parem mortem?

Amor

En Thyrsus corde ardet toto
Abeo, meo potitus voto.

Thyrsus

Ego mori? cur?

Aurilla

Perdit vitam, quisquis recipit Amorem.

SCENA VI.

Aurilla

O infelices oculos!
Impegere in scopulos
Dianae lex, quam durus Rex!
Haec cogit silere dolorem,
Haec cogit tacere maerorem,
Perdo vitam, seu fugiam,
Seu sequar Amorem.

Endymio

Aurilla meam vidisti Dorindam?

Aurilla

(O quam pulchra est!)
Non.

Endymio

Sors infausta. Heu! mea Dorinda.

Aurilla

Linguam coërcere,
Paenas subticere,
Est duplex tormentum;
Pati & silere.
Haec si quis attendat,
Oculis perpendat,
Meum nocumentum
Poterit videre.
Vale Pastor!
(En quasi dixi chare Pastor.)

SCENA VII.

Endymio

O mea Cynthia!
Te adoro!

Diana

Surge Venator.

Endymio
Jussis pareo tuis.

Diana

Quid? si quae legem dedi,
Legem tollerem,
Te absolverem?

Endymio

Ego nullum amo,
Nec ullum amavi,
Nec ullum amabo,
Non amabo.
Hanc legem servabo:
Zrtdit vitam, quisquis Amoris partes agit.

Diana

Cede, nolo tuam frontem
Videre unquam affrontem,
Puđet me tam amabilem
Tibi esse affabilem.

SCENA VIII.

Amor

Puer sum, magnus sum gigas,
Jam ludo, jam irascor,

aby mi poradila,
zda tyto květy má spíše
nosit hlava nebo hrud.

Amor

Nechť tento šíp zasáhne Thyrsa!
Zprvu ať střela pronikne do srdce
a to, co bude následovat, ať je trestem
jenž zůstává vyhrazen bohům.

Thyrsus

Aurillo, jak jsi krásná!

Aurilla

Já? Krásná?

Thyrsus

Ty Aurillo.
Nevěříš mi?
Pojd tedy ke studánce
a pohlédni na svou tvář.

Aurilla

Ach Thyrse! Thyrse!
Copak dychtíš po hrozném osudu?
Chceš snad, abych ti připravila krutou smrt?

Amor

Hle, Thyrsus má srdce v jednom ohni,
odcházím, svůj slib jsem splnil.

Thyrsus

Proč bych umíral?

Aurilla

Ztrácí život, kdo se podvolí lásce.

6. SCÉNA

Aurilla

Ó nešťastné oči
narazily na skaliska.
Jak krutým vládcem je Dianin zákon!
Nuť tajit bolest,
nuť skrývat zármutek.
Ztratím život, ať uprchnu
nebo se poddám lásce.

Endymio

Aurillo, neviděla jsi mou Dorindu?

Aurilla

(Ó jak je krásný!)
Non.

Endymio

Nešťastný osud. Ach, má Dorindo.

Aurilla

Krotit jazyk,
skrývat bolest,
to jsou dvojité muka.
Trpět a mlčet.
Naslouchá-li někdo pozorně,
vlastními zraky to měří,
snad porozumí
mému trápení.
Sbohem, pastýři!
(Hle, jako bych řekla drahý pastýři.)

7. SCÉNA

Endymio

Ó má Cyntanko!
Poklekám před tebou.

Diana

Vstaň lovcě!

Endymio
Jsem připraven plnit tvé rozkazy.

Diana

A co kdybych zrušila zákon,
který jsem vydala
a poskytla ti volnost?

Endymio

Ne, nikoho nemiluji,
nikdy jsem nemiloval
a milovat nebudu.
Nebudu milovat.
Vždy budu zachovávat tento zákon:
Ztrácí život, kdokoli hraje Amorovu hru.

Diana

Odstup, již nikdy nechci vidět
tvou tvář ani týl.
Stydím se, že jsem k tobě byla
tak laskavá a vlídná.

8. SCÉNA

Amor

Jsem chlapec i velký obr,
chvilu si hraji, chvíli se hněvám,

Sum pius, sum crudelis.
Omni quasi mutor hora,
Jam suspiriis pascor,
Jam meos sterno telis.

Sylvanus

Vultus pulchri unus risus
Affectatus unus visus
Amantem efficere,
Possunt stultum facere.
Quando audis cor amatum,
Insanire est paratum,
Illud debes dicere,
Non possum desistere.

SCENA IX.

Aurilla

Milovaný Endymio! amice amor!

Diana

(Amate Endymio! amice amor!)

Aurilla

Hisne arboribus ades amor?
Si ades, responde, o mi favor!

Diana

Adsum.

Aurilla

Meos oculos detege,
Te amantem protege!

Diana

Ó vérolomná zrádkyně,
nevěrná a vzpurná nymfo!
Meam proba iram,
Paenam lue diram,
Totam te obarma quantam
Istam mutata in plantam.

SCENA X.

Thyrsus

Cyntanko!
Tuam legem non amandi,
Corde Amorem fugandi.
Legem feram, inhumanam,
Ego sperno ut insanam!

Diana

Tedy zemřeš.

Thyrsus

Veniat statim mors
Bona, seu mala sors!
Quisquis homo se accusat,
Paenas ferre non recusat,
Paenas lue diram,
Totam te obarma quantam
Istam mutata in plantam.

Diana

Si vult amor me turbare,
Ultionem vindicare,
Veniat apertus hostis,
Ad arma me invitet.
Si vult novos ictus dare,
Omnes volo enervare,
Sed timebit fera pestis,
Ne me magis irritet.

SCENA XI.

Endymio

V lese i v údolí,
na pláni i v kopcích,
bedlivě pátrám po Dorindě!
Běda však, marně se trmácím.
Překonav útrapy dlouhého pochodu,
unaven chci trochu spočinout,
snad ke mně snícímu
se ve spánku navrátí.

SCENA XII.

Diana

Vicisti Amor, vicisti,
Tibi ego resistere
Non potui obsistere.

Sylvanus

Jam omnis potest amare,
Non est, qui posset vetare;
Sed res nova non habetur,
Cum omni die videtur:
Fieri non fieri.

Amor

En optata nobis horam,
Dum longaevae viae moram
Felici claudimus termino.

Překlad Kamil Harvánek

dokáží být hodný i krutý.
Neustále se proměňuji,
hned se žívím vzdechy,
hned zase své oběti zasypávám šípy.

Sylvanus

Jediný úsmě